

Szerkesztői előszó

A megfelelő tudományos terminológia szoros és kölcsönös viszonyban áll tárgyával. A terminológiai bizonytalanságok, tisztázatlanságok megnehezítik egy adott terület vagy témakör átlátását, megértését; a felmerülő kérdések tisztázását, elméleti továbbgondolását; a tudományos eszmecserét, a különböző kutatások egymáshoz illeszkedését, gyakorlati alkalmazását. Azaz: az adott tudományág fejlődését és hasznosulását, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. A tapasztalat ugyanakkor azt mutatja, hogy a különböző nyelvek és kultúrák, az egyes szaknyelvek, s akár egyazon szakterület szakirodalmi is számottevő eltéréseket mutatnak a használatban lévő terminológia tekintetében. A fentebbiek szempontjából fontos azonban feltérképezni e különbségeket, a vizsgálat alá vont terület fogalmi rendszerének jellemzőivel együtt. A szakmai kommunikáció zavartalanításának biztosítása érdekében pedig érdemes törekedni a konszenzusra a fogalmakat jelölő terminusok formájában, jelentésében, logikai kapcsolataiban, állományában és használati szabályaiban egyaránt.

A névtani ismeretek elméleti és gyakorlati felhasználásának több tudomány-, illetve szakterülethez köthetősége nem lehet kétséges. A nyelv-, a fordítás-, az irodalom-, a történet-, a jog-, a közlekedés- és a földrajztudomány, a térképészet, a könyvtár- és információtudomány, a hírközlés és tömegkommunikáció, a közigazgatás – hogy csak a legnyilvánvalóbbakat említsük – például számos szempontból kapcsolódik a tulajdonnevek különböző típusainak, illetve alkalmazásainak problematikájához. A nyelvtudományi részdiszciplínák közül a névtan terminológiájának nemzeti nyelvű és nemzetközi rendezése, harmonizációja ezért különösen is szükséges és időszerű feladatnak tekintendő.

Amint tapasztalhatjuk, a terminológia iránti általános érdeklődés a nemzetközi tudományosságban és Magyarországon is megélnékvült az utóbbi időkben. Ez szűkebb területünkön, a névkutatásban is érzékelhető. Magyarországon ugyanakkor a korszerű terminológiai szótárak és/vagy adatbázisok terén jelentős hiányosságokkal szembesülhetünk általában a humán tudományok, s így a nyelvtudomány esetében is. Számos nyelven állnak rendelkezésre kisebb vagy nagyobb, illetve átfogó igényű nyelvészeti, illetőleg névtani terminológiai szótárak, Magyarországon azonban inkább csak korlátozottabb célkitűzésű munkákról adhatunk számot.

A nemzetközi névtani terminológiai munkálatok eddigi legjelentősebb eredményének két többnyelvű terminusjegyzék tekinthető. Az egyik a Nemzetközi Névtudományi Társaság (International Council of Onomastic Sciences, ICOS) terminológiai munkacsoportjának a munkája, az alapvető névtani terminusok angol–német–francia nyelvű listája. A másik a földrajzi nevek egységesítésében használt szakkifejezéseket tartalmazó jegyzék, az ENSZ Földrajzi Névi Szakértői Csoportjának (United Nations Group of Experts on Geographical Names, UNGEGN) köszönhető terminológiai lista.

A jelen kiadványban e két aktuális nemzetközi névtani terminológiai jegyzék magyar változatát és a hozzájuk kapcsolódó többnyelvű terminusmutatókat adjuk közre. A jegyzékek és mutatók projektmunkák keretében, többek közreműködésével készültek el. A terminusjegyzékeket két, magyar és angol nyelvű változatban is közölt tanulmány kíséri. FARKAS TAMÁS írása a nemzetközi, idegen nyelvű és a magyar névtani terminológiai munkálatok történetét, főbb irányait és területeit, illetve eredményeit tekinti át, BÖLCSKEI ANDREA tanulmánya pedig a két terminusjegyzéknek és magyar változatuknak a történetét, tartalmát és felépítését, elkészítésük sajátos problematikáját és elkészítőit mutatja be.

A kötet az ICOS 2011-es barcelonai kongresszusa nyomán, az ICOS terminológiai munkacsoportjához kapcsolódóan megalakult magyar albizottság, illetve az ennek kapcsán is megformálódott alkalmazott névtani kutatócsoport tevékenységének eredménye. A kapcsolódó munkálatok a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékén folytak. A megjelent kiadvány szakmai hitelességét a több tudományterületet képviselő lektorok munkája volt hivatott biztosítani. A kötetet terminológiai szempontból FÓRIS ÁGOTA (Budapest), a nemzetközi és a magyar névtudomány oldaláról pedig MILAN HARVALÍK (Prága) és BAUKO JÁNOS (Nyitra) lektorálta. Az UNGEGN helynév-standardizációs terminológiai szójegyzékének magyar változatát számos kapcsolódó szakterület képviselője véleményezte. A kötet kiadására az ICOS és a Magyar Nyelvtudományi Társaság közösen vállalkozott.

A kiadványhoz írt előszavában MILAN HARVALÍK, az ICOS elnöke, valamint e szerkesztő terminológiai munkacsoportjának kezdeményezője és vezetője a nemzetközi névtani terminológiai munkálatok történetéről és fontosságáról fogalmazta meg gondolatait. TÓTH ATTILA, a kötet megjelentetését támogató Magyar Nyelvstratégiai Intézet (Manysi) igazgatója pedig a szaknyelvek, illetve a nemzeti nyelvű terminológia gondozásának fontosságára hívta fel a figyelmet.

E kötet szerkesztőiként ezúton is köszönetünket fejezzük ki mindazoknak, akik munkájukkal segítették elkészítését. Köszönettel tartozunk az ICOS, illetve az UNGEGN eredeti terminusjegyzékeit összeállító és megjelentető szakembereknek. S köszönjük a Manysinak és vezetésének, hogy anyagilag támogatták e kiadvány megjelentetését.

A kétnyelvű kötetet mind hagyományos, nyomtatott formában, mind pedig elektronikusan, az interneten, szabad hozzáférésű kiadványként közzétesszük. A célunk az, hogy a terminusjegyzékek és a kapcsolódó információk minél szélesebb körben, több tudományterületen, magyar és nemzetközi szinten is hasznosulhassanak, megkönnyítve ezzel a magyar és külföldi névkutatók, valamint a nevekkel foglalkozó különböző szakterületek képviselői közötti kommunikációt, tovább erősítve a szakmai kapcsolatokat, a közös kutatásokat, a magyar nyelvű és a nemzetközi tudományosság fejlődését.

A SZERKESZTŐK